

بررسی نقش تطبیق معیارهای تضمین کیفیت و اعتباردهی در بهبود کیفیت دانش تحقیقات علمی دانشگاه تعلیم و تربیت کابل

پوهنمل محمد داود سخنور^۱

اسدالله میرزایی^۲

چکیده

زمینه و هدف: امروزه اعتباردهی و بهبود کیفیت در همه‌ای حوزه‌ها به ویژه در سطح دانشگاه‌ها به عنوان یک موضوع مهم روی آن تمرکز شده است. تحقیق حاضر با هدف بررسی میزان تأثیر اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی در دانشگاه تعلیم و تربیت کابل مورد مطالعه قرار گرفته است. روش تحقیق: از نظر هدف توصیفی و از نظر نتیجه کاربردی و از نظر ماهیت اطلاعاتی کمی و از نظر ابزار جمع‌آوری اطلاعات پیمایشی است. یافته‌ها: یافته‌های تحقیق حاضر نشان می‌دهد که رابطه میان اعتباردهی و بهبود کیفیت تحقیقات علمی معنی‌دار و مثبت است. نتیجه‌گیری: با توجه به داده‌های توصیفی و یافته‌های که از تحلیل همبستگی به دست آمده است، در بعد توصیفی نشان می‌دهد که میانگین اعتباردهی در تناسب با بهبود کیفیت تحقیقات علمی ضعیف‌تر و وضعیت بخش تحقیقات علمی در حالت بهتری قرار دارد. همچنین با توجه به فرضیه‌ای مطرح شده در تحقیق، نشان داده شده است که رابطه میان متغیر اعتباردهی و بهبود کیفیت تحقیقات علمی مثبت و معنی‌دار است. این بدین معنی است که هر پیمان‌ه‌ای که روی اعتباردهی و معیارها و شاخص‌های تضمین کیفیت تمرکز بیشتر شود به همان اندازه بهبود کیفیت تحقیقات علمی افزایش پیدا می‌کند.

واژگان کلیدی: اعتباردهی، بهبود کیفیت، تحقیق، دانشگاه

۱. دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، کادر علمی پوهنتون تعلیم و تربیت کابل، شماره تماس: ۰۷۸۶۷۳۴۴۹۵،

ایمیل: dawoodsokhanwar1@gmail.com

۲. ماستر رهبریت و مدیریت آموزشی و مسئول بخش تضمین کیفیت آمریت ماستری پوهنتون تعلیم و تربیه کابل

مقدمه

کیفیت امروزه در رأس امور اغلب سازمان‌ها قرار گرفته و می‌توان گفت بهبود کیفیت از مهم‌ترین وظایفی است که هر مؤسسه با آن روبرو می‌باشد. کیفیت را می‌توان انجام دادن کارها به روش درست و مستمر در سازمان تعریف کرد. انجام دادن کار درست و به‌طور پیوسته، در صورت تأمین نیازها و خواسته‌های متقاضیان و مصرف‌کنندگان، کیفیت تعبیر شده است (تنعمی، ۱۳۸۴: ص ۱۹).

در خصوص آغاز حرکت کیفیت بهتر است به منابع کیفیت در صنعت رجوع کرد، چراکه مفاهیم، روش‌شناسی و مدل‌های کیفیت برای اولین بار در صنعت به کارده شده‌اند. توجه نسبت به بهبود و تضمین کیفیت در واقع پس از جنگ جهانی دوم و به دنبال یک سده کمی‌گرایی ظهور کرد. ژاپن اولین کشوری بود که کیفیت در تولید را سر لوحه وظایف مدیران قرار داد و به جهانیان نشان داد مدیریت مبتنی بر کیفیت چگونه منشأ تحول می‌شود. توجه به کیفیت و بهبود آن در آمریکا در دهه ۱۹۸۰ به صورت جدی و گسترده به موازات تسلط ژاپنی‌ها بر بازارهای جهانی آغاز شد، هر چند که تفکرات درباره کیفیت اساساً در دهه‌های ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ توسط ادوارد دمینگ و سایرین توسعه داده شد، اما به بهبود و تضمین کیفیت دیرتر از آن گسترش یافت.

در مقررۀ تضمین کیفیت وزارت تحصیلات عالی افغانستان، اعتباردهی عبارت از یک روند بازنگری بیرونی مؤسسات تحصیلات عالی و برنامه‌ها برای تضمین و بهبود کیفیت می‌باشد که غرض از آن حصول اطمینان از مطابقت آن‌ها با معیارهای کیفی موجود از نگاه استادان، تدریس، تحقیق، عرضه خدمات و همچنان زیرساخت‌ها، اعتبار مالی، پایداری، دست‌آوردها و مطابقت با قوانین نافذ می‌باشد که سر انجام اعتباردهی مؤسسه یا برنامه منتج به موفقیت آن می‌گردد (<http://qaad.edu.af>).

فرایند اعتباردهی به هدف بهبود و یا ارتقای کیفیت و تضمین کیفیت در کشورهای دیگر پیشینه تاریخی درخشانی داشته است و تجارب کشورهای دیگر به وضوح نشان می‌دهد که برای معیاری‌سازی کارهای علمی-پژوهشی و در کل فعالیت‌های دانشگاهی از اعتباردهی استفاده بهینه‌ای کرده‌اند و کشورهای زیادی امروزه در وضعیت مطلوب و ایده‌آل قرار دارند و به صراحت می‌توان گفت که بیشترین سهم را در تولید دانش، گسترش و اشاعه دانش، دانشگاه‌ها و نهادهای

آکادمیک دارند که اعتبارسنجی را در پرتو معیارهای تعریف شده جهانی لحاظ کرده‌اند. نزدیک به دو دهه است تحصیلات عالی در افغانستان به صورت مستمر در بخش‌های علمی و آکادمیک فعالیت دارد و در نتیجه تحولات زیادی در حیطه تأسیس مراکز علمی رخ داده است. دانشگاه‌های بی‌شمار خصوصی، در کنار دانشگاه‌های دولتی که از قبل موجود بودند، فعلاً مصروف فعالیت‌اند. خدمات برای مخاطبان و مشتریان خویش ارائه می‌کنند.

نزدیک به یک دهه تضمین کیفیت در نظام تحصیلات عالی افغانستان پیشینه دارد و گام‌های مهمی را با هدف بهبود کیفیت و تضمین کیفیت در بخش‌های مختلف نظام تحصیلات عالی برداشته است تا نهادهای آکادمیک کشور همانند دانشگاه‌ها و مراکز علمی-پژوهشی دنیای دیگر مطابق معیارها عرضه خدمات داشته باشند. با وجود این، دیده می‌شود که نظام تحصیلات عالی افغانستان، با مشکلات و چالش‌های زیادی همانند نبود تحقیقات علمی-پژوهشی معیاری و تولید دانش، کمبود امکانات و تسهیلات مدرن، کمبود استادان متخصص و مسلکی، سیستم اعتباردهی و تضمین کیفیت نه‌چندان فعال و با تجربه که وضعیت نظام آموزشی را کنترل کند، دست‌وپنجه نرم می‌کند.

در همه دانشگاه‌ها یک بخش تحقیقاتی زیر نام کمیته‌ی تحقیق فعالیت‌های علمی-پژوهشی دارند و آثار تألیفی و مقالات علمی-پژوهشی استادان از مجرای این کمیته عبور می‌کند. دانشگاه‌ها مکلف‌اند که ساختارها و روندهای کاری خودشان را با شاخص‌های تعریف شده از جانب تضمین کیفیت وزارت تحصیلات عالی عیار سازند. شاخص‌های مهم عبارت‌اند:

- دانشگاه‌ها باید یک بخش تحقیقاتی داشته باشند و زیر نام کمیته تحقیق فعالیت‌های علمی-پژوهشی را به پیش ببرند؛
- دانشجویان و کارمندان را در فعالیت‌های تحقیقاتی شریک و سهیم سازند، هر دانشکده باید کمیته تحقیق داشته باشد؛
- دانشگاه‌ها باید دارای مجله علمی-معیاری باشد و نتایج تحقیقات ملی و بین‌المللی خویش را در آن چاپ نمایند؛
- استادان نخبه و متخصص را به‌عنوان مسوول تحقیق بگمارند و برنامه‌های انکشافی و تربیتی خویش را جهت توسعه مهارت‌های تحقیقی استادان تطبیق نمایند.

بنابراین، یکی از معیارهای یازده‌گانه تضمین کیفیت تحقیق در دانشگاه‌ها است و دانشگاه‌ها مکلف‌اند که این معیارها را تا حد امکان لحاظ نمایند تا نزد کمیته تضمین کیفیت اعتبار و صلاحیت بیشتری را کسب نمایند؛ اما دیده می‌شود با توجه به گذشت دو مرحله اعتباردهی در دانشگاه تعلیم و تربیت، هنوز هم چالش‌هایی جدی بر سر راه کارهای علمی-پژوهشی باقی است و تحقیقات به صورت درست از اعتبار ملی و بین‌المللی برخوردار نشده است. از این جهت، تحقیق حاضر که با هدف بررسی تأثیر اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی در دانشگاه تعلیم و تربیت کابل انجام شده است بر محور این سؤال اصلی می‌چرخد که برنامه اعتباردهی چه اندازه بر بهبود تحقیقات این دانشگاه و پیشرفت کیفیت آن تأثیر داشته است و چه موانعی فراروی بهبود آن قرار دارد و در جهت رفع این موانع، چه پیشنهادهایی می‌توان ارائه کرد؟

۱. پیشینه تحقیق

وارث جلیلی تحقیقی را (۱۳۹۸) تحت عنوان تشخیص کیفیت آموزشی در دانشگاه‌های دولتی افغانستان (مطالعه موردی؛ چهار دانشگاه مرکز-کابل) انجام داده است. محقق در این تحقیق سعی نموده تا روابط میان متغیرهای وابسته (کیفیت آموزش) و متغیرهای غیر وابسته یا آزاد (اعضای علمی مؤسسه، سیستم مدیریتی مؤسسه، منابع آموزشی، شیوه تدریس و روش ارزیابی دانشجویان) را بیان و واضح نماید. در نتیجه، این تحقیق واضح ساخته است که کادر دانشگاهی و سیستم مدیریتی بیشترین تأثیر را برای بلند بردن کیفیت آموزشی در دانشگاه‌های افغانستان دارند، بنابراین شرکا و نهادهای مسوول برای تطبیق پروسه ارتقای کیفیت در دانشگاه‌های افغانستان توجه بیشترشان را در سیستم مدیریتی و استادان نهادهای تحصیلی داشته باشند.

سعید برخورداری (۱۳۹۵) تحقیقی را تحت عنوان بررسی ممیزی، ارزیابی و اعتباردهی بر بهبود کیفیت نظام آموزشی عالی انجام داد. هدف اصلی تحقیق بررسی تأثیر ممیزی، ارزیابی و اعتبار سنجی بر بهبود کیفیت نظام تحصیلات عالی بوده است. مبانی نظری این تحقیق را الگوی اعتباردهی شکل می‌دهد. این تحقیق به این نتیجه دست یافته است که با توجه به جایگاه مدیریت در نظام دانشگاهی متمرکز دولتی، لازم است که حمایت و مشارکت مدیریت در همه سطوح دانشگاه و نیز اتصال چرخه فعالیت‌های حوزه مدیریت کیفیت به مدیریت توسعه دانشگاه

در سطوح مختلف مورد توجه جدی قرار بگیرد.

مرتضی اکبری و همکاران (۱۳۹۱) در ایران تحقیقی را تحت عنوان «اعتباردهی مولفه‌های توسعه منابع انسانی: مطالعه موردی اعضای هیئت علمی دانشکده‌های کشاورزی» انجام داده است. هدف اصلی این پژوهش مطالعه اعتباردهی مولفه‌های لازم برای توسعه منابع است. نتایج این تحقیق نشان داد که توسعه فردی، فرهنگی - اجتماعی، حرفه‌ای، سازمانی و آموزشی مولفه‌های اصلی توسعه اعضای هیئت علمی هستند؛ همچنین مقایسه عناصر توسعه اعضای هیئت علمی نشان داد در زمینه توسعه فرهنگی - اجتماعی، توسعه حرفه‌ای، توسعه سازمانی و توسعه آموزشی اعضای هیئت علمی تفاوت معنی داری بین دانشگاه‌های بزرگ، متوسط و کوچک وجود دارد. از آنچه گذشت چنین نتیجه به دست می‌آید که تحقیقات فراوانی در مورد ارتقای کیفیت در نهاد تحصیلات عالی صورت گرفته است ولی در مورد تحقیق مدنظر که نویسندگان این مقاله آن‌ها روی دست دارد تاکنون تحقیقی صورت نگرفته است از این جهت این تحقیق در بخش تحصیلات عالی افغانستان به سهم خود، یک نوآوری به حساب می‌آید.

۲. مدل تحلیلی تحقیق

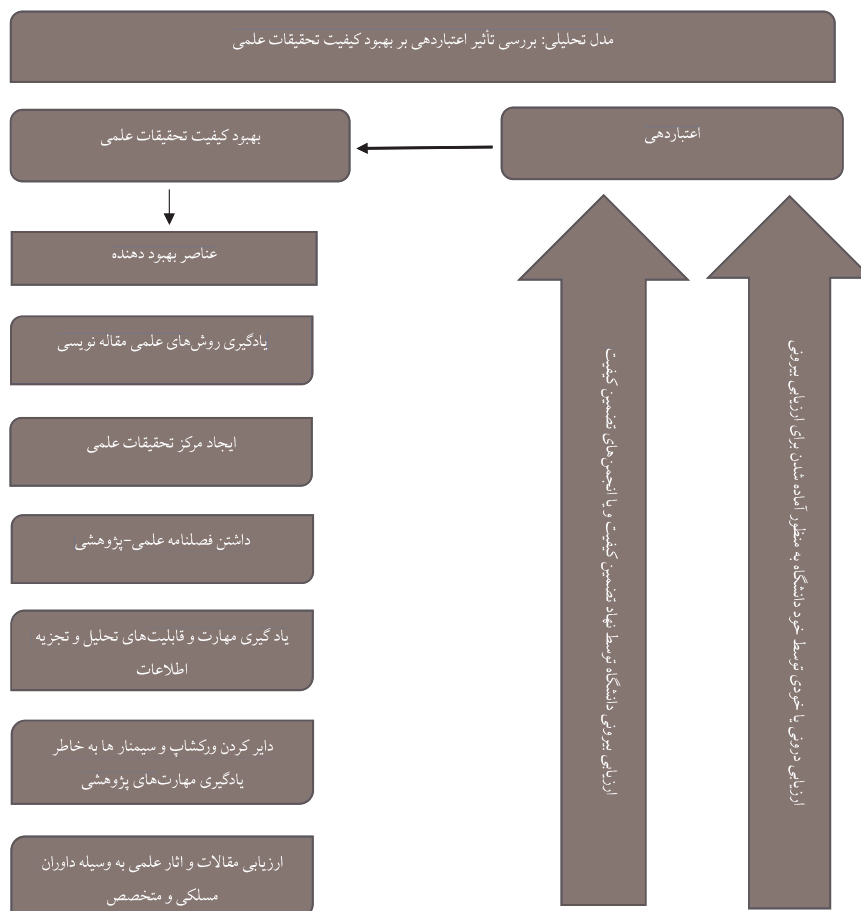
الگوی اعتباردهی در ارزشیابی تحصیلات عالی: از نظر مفهومی اعتباردهی از کلمه Accredited به معنی معتبر شناخت گرفته شده است. اعتباردهی فرایند کنترل و تضمین کیفیت در نظام تحصیلات عالی است. اعتباردهی فرایندی است که از طریق آن یک سازمان یا مؤسسه تشخیص می‌دهد که یک دانشگاه، دانشکده یا برنامه تحصیلی شرایط از پیش تعیین شده، یا استانداردها را داراست. استانداردهای مورد نظر در اعتباردهی می‌توانند در سطح حداقل و یا سطح حداکثر باشند که مورد اول خاص اعتبارسنجی دولتی است اما مورد دوم خاص سازمان‌های تخصصی است. الگوی اعتبارسنجی دارای دو قسمت است:

۱. ارزشیابی درونی: ارزشیابی درونی (خودارزشیابی) مرحله آغازین اعتبارسنجی است. در این مرحله نظام دانشگاهی به منظور خود در آینه دیدن اقدام به ارزشیابی می‌کند (قضاوت درباره خود) تا جنبه‌های قوت و ضعف خود را دریابد و به اصلاح ضعف پردازد.

۲. ارزشیابی بیرونی: چنانچه ارزشیابی درونی انجام شده باشد می‌توان به ارزشیابی بیرونی پرداخت.

- ارزشیابی بیرونی توسط کارشناس خارجی یا هیئت بازدیدکننده، انجام می‌گیرد که در این مورد نیز در صورتی که گروه لازم بداند می‌تواند پس از انجام ارزشیابی درونی به منظور اطمینان از صحت کار و استفاده از نظرات متخصصین و کارشناسان خارج از این مجموعه در جهت شناخت بهتر نقاط قوت و ضعف و دریافت پیشنهادات مناسب برای بهبود، در خواست انجام ارزشیابی بیرونی نماید.
- ارزشیابی بیرونی مکمل ارزشیابی درونی است.
- ارزشیابی بیرونی برای مقاصد پایانی؛ بررسی مسائل مالی و برای پاسخگوی در مقابل تخصیص اعتبار مناسب است.
- هدف ارزشیابی بیرونی در سطح دانشگاه تضمین کیفیت، پاسخگوی، جلب اعتماد و اطمینان ذی‌نفعان از نظام تحصیلات عالی است (درویشی، ۱۳۹۲، ص ۸).

دیاگرام مدل

۳. روش تحقیق

روش این تحقیق از نظر هدف توصیفی از نظر نتیجه کاربردی، از نظر ماهیت اطلاعات کمی و از نظر ابزار جمع‌آوری اطلاعات پیمایشی است که به توصیف دیدگاه‌های استادان دانشگاه در باره تأثیر اعتباردهی بر بهبود کیفیت نظام تحصیلات عالی می‌پردازد. انجام تحقیق توصیفی از لحاظ روش گردآوری اطلاعات را می‌توان به کتابخانه، مشاهده و پیمایشی تقسیم کرد. در این تحقیق روش پیمایشی جهت گردآوری اطلاعات استفاده شده است، در تحقیقات

پیمایشی اثرگذاری و سطح همبستگی متغیرها بررسی می‌شود و محقق از طریق نظریات و دیدگاه اشتراک‌کننده‌ها می‌تواند، تاثیرگذاری یک متغیر بر متغیر دیگر و ارتباط میان متغیرها را بسنجد.

این تحقیق در اصل توصیفی-همبستگی است. میدان تحقیق دانشگاه تعلیم و تربیت کابل یکی از چهار دانشگاه دولتی در مرکز افغانستان (کابل) است و از چند سال به این سو اعتباردهی به منظور بهبود کیفیت در این نهاد اکادمیک صورت گرفته است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات این تحقیق، پرسشنامه است و این تحقیق از لحاظ نوعیت کاربردی است.

جامعه آماری در این تحقیق عبارت است از کلیه استادان دانشگاه تعلیم و تربیت کابل که عملاً مصروف تدریس در هفت دانشکده‌ای این دانشگاه هستند و به تعدادی ۲۹۶ تن استاد در این دانشگاه مصروف تدریس می‌باشند و به تعداد ۳۱ تن از مجموع استادان فعلاً برای تحصیل به بیرون رفته‌اند و جامعه آماری این تحقیق را ۲۶۵ تن استاد شکل می‌دهد و به‌عنوان نمونه آماری تحقیق در نظر گرفته شده‌اند.

در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای به دست آوردن اطلاعات از جمعیت آماری در دانشگاه تعلیم و تربیت و به ویژه از بخش اکادمیک این دانشگاه برای تحقیق برگزیده شده است.

در این تحقیق برای گردآوری اطلاعات جهت دریافت پاسخ به سوال‌های اصلی تحقیق از روش میدانی استفاده شده است. پرسشنامه‌ها به تعداد نمونه آماری چاپ و به استادان دانشگاه توزیع گردید، همچنان در جریان پاسخ‌دهی به سوال‌ها و ابهامات موجود پاسخ داده شد. یکی از ابزارهای بسیار معمول در گردآوری اطلاعات میدانی پرسشنامه است. در تحقیقات توصیفی معمولاً از روش پرسشنامه استفاده می‌شود.

بحث روایی پرسشنامه‌ها همواره یکی از مسائل بسیار پیچیده بوده و در تحقیقات رفتاری از اهمیت خاصی برخوردار است. هنگامی که محقق پرسشنامه را به قصد جمع‌آوری و اطلاعات توزیع می‌کند، در صورت که اطلاعات جامع و مانع به دست نیاید، محقق نمی‌تواند، تحلیل و نتیجه درست از میدان تحقیق خویش به دست آورد. در این صورت نتایج به دست آمده از میدان تحقیق به دور از واقعیت خواهد بود. پرسشنامه این تحقیق پیش از اینکه در میدان تحقیق توزیع شود، برای جلوگیری از چنین خطای در پرسشنامه در گام نخست با استاد راهنما و چند داکتر و

متخصص در حوزه مدیریت آموزشی و تحقیق شریک ساخته شد، بعد از تأیید و ابراز نظر نخبگان پرسشنامه توزیع گردد.

پایایی به خطاهای گوناگون که ممکن است در اندازه‌گیری وجود داشته باشد، اشاره می‌کند. خطایی که از مشاهده به مشاهده دیگر، برای یک واحد تحلیل و دو یا چند اندازه‌گیری با یک وسیله سنجش به وجود می‌آید.

در تحقیق حاضر برای محاسبه پایایی ابزار تحقیق (پرسشنامه) از الفای کرون‌باخ استفاده گردید، این آزمون به ما می‌گوید که آیا اجزای درونی یک شاخص با هم سازگاری دارند. اگر مقدار الفای از ۰.۰۷ بیشتر باشد، سازگاری درونی مناسبی بین گویه‌ها وجود دارد و اگر بین ۰.۰۶ تا ۰.۰۷ باشد، نشان‌دهنده سازگاری درونی تقریباً مناسب و یا قابل قبول است؛ اما اگر مقدار الفای کرون‌باخ کمتر از ۰.۵ باشد، سازگاری درونی ضعیف بین گویه‌ها را نشان می‌دهد که مورد تأیید نیست.

در تحقیق ضریب اعتبار همه مفاهیم، بالاتر از ۰.۷ است، نشان داده شده است و این نتیجه، نشان‌گر این است که ابزار ما از ضریب اطمینانی و قابل و قبول برخوردار است. قابل تذکر است، چون که افراد پاسخ‌دهنده برای سنجش ضریب اعتبار درونی سوالات تحقیق، از روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده‌اند، لذا در جامعه نمونه نهایی تحقیق در نظر گرفته نشده است.

شماره	نوع متغیر	نام متغیر	تعداد گویه‌ها	میزان الفای کرون‌باخ
1	مستقل	اعتباردهی	11	834.
2	وابسته	بهبود کیفیت تحقیقات علمی	23	855.

جدول (۱-۱)

ضریب الفای کرون‌باخ متغیرها

پس از تهیه پرسشنامه و انجام ارزیابی مقدماتی و رفع ابهامات موجود در آن و حذف بعضی شاخص‌های ناهماهنگ مفاهیم و متغیرهای تحقیق، به دنبال جامعه آماری رفته و داده‌های اصلی را جمع‌آوری نمودیم.

متداول‌ترین روش پرسش، از طریق توزیع پرسشنامه است که در واقع نوعی مصاحبه فردی است که فرد طی آن یک پرسشنامه را تکمیل می‌کند. همچنین مصاحبه‌شونده وقت زیادی را در اختیار دارد و در حقیقت پرسشنامه ابزار کتبی و ثابت آگاهی از نظرات افراد محسوب می‌شود. همانگونه که در بخش‌های قبلی تذکر داده شد، در این تحقیق مطالعه نگرش استادان دانشگاه تعلیم و تربیت کابل در رابطه به تأثیر گذاری اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی که برای ۱۶۵ تن از استادان پرسشنامه توزیع گردید و استادان به ۱۵۸ پرسشنامه پاسخ دادند. بعد از اینکه داده‌ها با استفاده از ابزار پرسشنامه گردآوری شد، نوبت به آماده‌سازی داده‌ها جهت تحلیل‌های مورد نظر می‌رسد. در این مرحله ابتدا داده‌ها را کدگذاری-کمی کردن داده‌های خام-کرده و سپس وارد نرم افزار کمپیوتر می‌کنیم. در این بررسی، جهت پردازش داده‌ها از برنامه SPSS نسخه ۲۵ استفاده شده است و برای طراحی جداول و شکل‌ها از برنامه Word نسخه ۲۰۱۶ استفاده شد. همچنین جهت تحلیل داده‌ها- یعنی آزمون فرضیه مطرح شده در تحقیق آزمون‌های مختلف آماری با استفاده از قابلیت‌های نرم افزار SPSS در دو سطح توصیف و تبیین صورت گرفت و داده‌های تحلیل شده توسط جداول، چارت‌های دایروی و ستونی نمایش داده شده است. در جریان مطالعات اکتشافی اثری که مرتبط به موضوع بررسی تأثیر اعتباردهی بر بهبود کیفیت نظام تحصیلات عالی تحقیق شده باشد، از مرور محقق نگذشت؛ بنابراین، تحقیق حاضر یک اثر جدید است که رهبران، ریيسان، آمران نهادهای اکادمیک و ذی‌نفعان دیگر را می‌تواند کمک کند که تأثیرات اعتباردهی را بر بهبود کیفیت نظام تحصیلات عالی بدانند و برای رسیدن به یک وضعیت مطلوب در دانشگاه‌ها از الگوی اعتباردهی استفاده بهینه نموده و همچنان برای اینکه در عرصه‌های مختلف پیشرفت و گسترش داشته باشند. باید نهادهای اکادمیک اعتباردهی شوند و کسب اعتبار را از این مجرا به دست آورند.

۴. تجزیه و تحلیل اطلاعات و یافته‌ها

به منظور تبدیل داده‌ها به اطلاعات قابل فهم نیاز به تجزیه و تحلیل است که در این بخش به آن پرداخته شده است؛ این بخش شامل سه قسمت می‌شود:

- بخش تجزیه و تحلیل اطلاعات متغیرهای جمعیت شناختی؛

- تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به متغیر اعتباردهی؛
- تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به متغیر بهبود کیفیت تحقیقات علمی؛
- تجزیه و تحلیل اطلاعات داده‌های به صورت توصیفی و همبستگی.

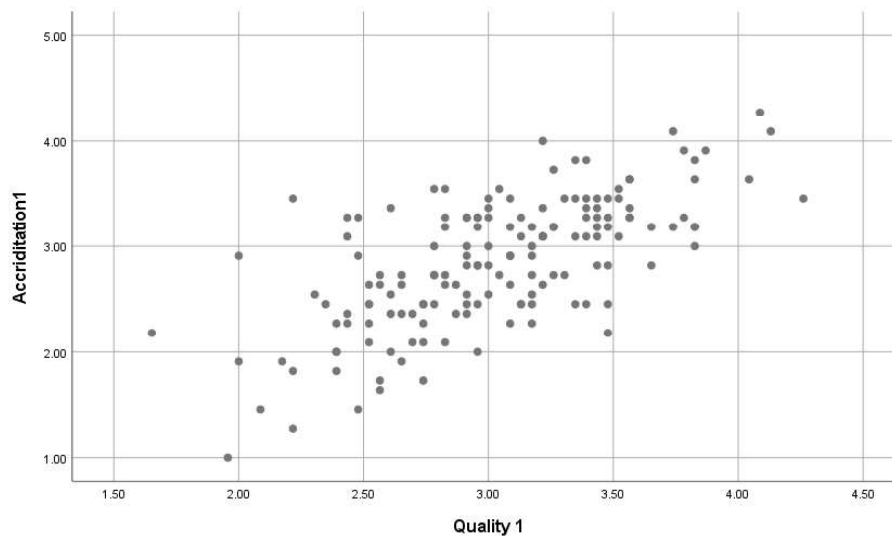
تجزیه و تحلیل اطلاعات داده‌های به صورت توصیفی و همبستگی

داده‌های توصیفی						
واریانس	انحراف معیار	اوسط	حد اکثر	حد اقل	تعداد پاسخ‌دهندگان	
.368	.60653	2.8567	4.27	1.00	158	اعتباردهی
.233	.48246	3.0278	4.26	1.65	158	بهبود کیفیت تحقیقات علمی
					158	مجموع اشتراک‌کننده‌ها

جدول شماره (۱) نشان می‌دهد که میزان متوسط نمره اعتباردهی ۲.۸۵۶۷ و انحراف استاندارد آن ۰.۶۰ می‌باشد، حد اقل نمره ۱ و حد اکثر ۴.۲۷ است. همچنین میزان متوسط نمره بهبود کیفیت تحقیقات علمی ۳.۰۲۷۸ و انحراف استاندارد ۰.۴۸۲۴۶ می‌باشد، حد اقل نمره ۱ و حد اکثر آن ۴.۲۶ می‌باشد.

همبستگی			
بهبود کیفیت تحقیقات علمی	اعتباردهی		
.673**	1	همبستگی پیرسون	اعتباردهی
.000		Sig. (2-tailed)	
158	158	تعداد اشتراک‌کننده‌ها	
1	.673**	همبستگی پیرسون	بهبود کیفیت تحقیقات علمی
	.000	Sig. (2-tailed)	
158	158	تعداد اشتراک‌کننده‌ها	
** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			

نتیجه همبستگی میان دو متغیر ۰.۰۱ می‌باشد.

گراف

همانگونه که مشاهده می‌کنید ماتریس همبستگی برای این دو متغیر ارائه شده است. با توجه به شکل همبستگی بین اعتباردهی و بهبود کیفیت تحقیقات علمی ارتباط وجود دارد. میزان ضریب همبستگی بر اساس پیرسون آمده ۰.۶۷. این میزان از نظری آماری یا احتمال معنا دار Sig آمده ۰.۰۰۰. یعنی کمتر از ۰.۰۵ است فرضیه ما تأیید شده است (برابر با ۷۵/۰ به دست آمده که این مقدار با توجه سطح آماری معنادار نیز می‌باشد ($p=0.01$). از آن جهت بالای عدد ۷۵/۰ دو ستاره آمده است که این مقدار در سطح آماری ۰/۰۱ معنادار شده است. اگر در سطح ۰/۰۵ معنادار می‌شد فقط یک ستاره بالای آن نمایان می‌گردید یعنی بین اعتباردهی و بهبود کیفیت تحقیقات علمی ارتباط معنی دار و مثبت به صورت مستقیم وجود دارد. تجزیه و تحلیل همبستگی یا ارتباط میان دو متغیر نشان می‌دهد، به هر پیمانه‌ای که توجه به اعتباردهی بیشتر شود به همان اندازه منجر به بهبود کیفیت تحقیقات علمی افزایش پیدا می‌کند. $P=0.00$ میزان خطای ما نزدیک به صفر است.

همان طور که در بالا مشاهده می‌کنیم اگر یک خط فرضی را در نظر بگیریم و این خط به صورت

صعودی سیر کند نشان‌دهنده این است که رابطه میان دو متغیر به صورت مثبت وجود دارد. سؤال اصلی تحقیق حاضر این است که اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی دانشگاه تعلیم و تربیت کابل تأثیر دارد. اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی در دانشگاه تعلیم و تربیت کابل تأثیر مثبت دارد.

در گراف فوق از فورمول همبستگی (correlation) استفاده گردیده است که رابطه یا همبستگی متغیرها را برایمان بیان می‌کند بنا بر این در این گراف رابطه‌ها به صورت دایره‌ای مستقیم نشان داده است که بیانگر رابطه همبستگی مثبت میان دو متغیر می‌باشد.

۵. یافته‌های تحقیق

هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی در دانشگاه تعلیم و تربیت بوده و در این تحقیق، تأثیر دو مرحله اعتباردهی که در دانشگاه تعلیم و تربیت کابل انجام شده را مورد سنجش قرار داده است. این تحقیق چنانکه قبلاً تذکر داده شد، با توجه به پرسشنامه پنج گزینه‌ای لکری که روایی و پایایی آن در میدان تحقیق انجام شده بود، مورد بررسی و بحث قرار گرفته است.

آنچه که از مجموعه سؤالات پرسشنامه در فصل چهار در جریان تجزیه و تحلیل در مورد متغیرهای اعتباردهی و بهبود کیفیت تحقیقات علمی، به دست آمده است، با توجه به جدول و گراف‌های مربوط به بعد اعتباردهی نشان می‌دهد که اکثریت پاسخ‌دهندگان به گزینه متوسط نظرشان را ابراز داشته‌اند که سطح میانگین این متغیر را به نمایش گذاشته است.

همچنان شاخص‌های مطرح شده در پرسشنامه در مورد متغیر بهبود کیفیت تحقیقات علمی و پاسخ اشتراک‌کننده‌ها با توجه به جدول و گراف‌های مربوط و برخی جدول‌های دیگر نیز نشان می‌دهد که حد اکثر پاسخ‌دهندگان همچنان گزینه متوسط را انتخاب کرده‌اند.

جدول شماره (۳۹) نشان می‌دهد که میزان متوسط نمره اعتباردهی ۲.۸۵۶۷ و انحراف استاندارد آن ۰.۶۰ می‌باشد، حد اقل نمره ۱ و حد اکثر ۴.۲۷ است.

همچنین در جدول شماره (۳۹) اوسط میانگین بهبود کیفیت تحقیقات علمی ۳.۰۲۷۸ و انحراف استاندارد ۰.۴۸۲۴۶ می‌باشد، حد اقل نمره ۱ و حد اکثر آن ۴.۲۶ می‌باشد.

همچنین یافته‌ها در مورد رابطه میان متغیر اعتباردهی و بهبود کیفیت تحقیقات علمی، نشان

می‌دهد که ضریب همبستگی پیرسون بین اعتباردهی و بهبود کیفیت تحقیقات علمی به شکل مثبت وجود دارد. میزان ضریب همبستگی بر اساس پیرسون آمده ۰.۶۷. این میزان از نظر آماری یا احصایه معنا دار که نتیجه را نشان می‌دهد ۰.۰۱ یعنی بالاتر از ۱- است فرضیه ما تأیید شده است؛ یعنی در دانشگاه تعلیم و تربیت بین اعتباردهی و بهبود کیفیت تحقیقات علمی ارتباط معنی دار و مثبت به صورت مستقیم وجود دارد. تجزیه و تحلیل همبستگی یا ارتباط میان دو متغیر در این تحقیق نشان می‌دهد، به هر پیمان‌ه‌ای که توجه به اعتباردهی بیشتر شود، به همان اندازه وضعیت کیفیت تحقیقات علمی افزایش پیدا می‌کند. در اینجا $P=0.01$ (میزان خطا نزدیک به صفر است). به صورت کل با توجه به یافته‌های ما از تحلیل و تجزیه استنباطی در مورد فرضیه مطرح شده در این تحقیق به نظر می‌رسد که اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی اثر معنی دار و مثبت دارد و نشان داد که رابطه و سطح همبستگی میان این دو متغیر مثبت می‌باشد.

۶. بحث و بررسی

در این فصل یافته‌های بسیار مهم تحقیق از طریق به‌کارگیری تعاملی نتایج تحقیقات گذشته و برداشت‌ها از نظریه پژوهشگران با رابطه دادن آنها به فرضیه تحقیق حاضر مورد واکاوی و بحث قرار گرفته است. همچنان در این تحقیق تأثیر اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی دانشگاه تعلیم و تربیت کابل مورد بررسی قرار گرفته است.

برای پاسخ به سؤال اصلی تحقیق (آیا اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی-پژوهشی دانشگاه تعلیم و تربیت کابل تأثیر دارد؟)، از مجموع میانگین پاسخ‌ها و همبستگی میان دو متغیر استفاده گردید.

یافته‌های تحقیق حاضر نشان داد که در بخش اعتباردهی بیشتر از میانگین دو متغیر این تحقیق (اعتباردهی ۲.۸۵۶۷ را میانگین اش نشان می‌دهد) و (بهبود کیفیت تحقیقات علمی ۳.۰۲۷) می‌باشد. با توجه به آنچه از میانگین هر دو متغیر می‌توان تحلیل کرد که دانشگاه در یک وضعیت نسبتاً خوبی قرار دارد و اوضاع زیاد بحرانی نیست و در یک حالت نرمال به پیش می‌رود و در عین حال با توجه به یافته‌های به دست آمده از میدان تحقیق نشان می‌دهد که پس از گذشت، دو مرحله اعتباردهی دانشگاه هنوز وضعیت مطلوب و قناعت بخش ندارد و چشم انداز تعریف شده برای رسیدن به یک وضعیت ایدال در آغازین گام‌های خویش قرار دارد. همچنان در تحلیل و تجزیه

استنباطی این تحقیق نشان می‌دهد که رابطه میان این دو متغیر یا Sig این تحقیق مثبت می‌باشد، با توجه به فرضیه را که مطرح کرده بودیم، به نظر می‌رسد که فرایند اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی دانشگاه تعلیم و تربیت کابل رابطه معناداری می‌باشد.

بنا براین، بعد از تحلیل و تجزیه داده‌ها ثابت شد که رابطه میان دو متغیر اعتباردهی و بهبود کیفیت تحقیقات علمی رابطه معنادار و مثبت می‌باشد و فرضیه مطروح این تحقیق نیز تأیید گردید. نتایج به دست آمده به این معنی است، به هر پیمان‌ه‌ای که روی اعتباردهی و شاخص‌ها تضمین کیفیت در دانشگاه و به ویژه در بخش تحقیقات علمی تأکید بیشتر شود و دانشگاه الزاماً این معیارها را در عمل لحاظ کند، بهبود کیفیت در تحقیقات علمی افزایش پیدا می‌کند.

از مقایسه نتیجه تحقیق با یافته‌ها و نتایج تحقیقات دیگر به این نتیجه می‌رسیم که نتایج این پژوهش با تحقیقی را که سعید برخورداری (۱۳۹۵) تحت عنوان بررسی ممیزی، ارزیابی و اعتباردهی بر بهبود کیفیت نظام آموزشی عالی انجام داده بود و نتیجه به دست آمده این تحقیق با توجه به خروجی مدل ساختاری، فرایندی ممیزی، اعتباردهی و ارزیابی اثر معناداری بر بهبود کیفیت خدمات تحصیلات عالی در دانشگاه گیلان دارند، اما تحقیق حاضر با بعد اعتبارسنجی که در فرضیه سوم تحقیق برخورداری که اعتبارسنجی با بهبود کیفیت آموزش عالی اثر معنی‌داری دارد، مورد تأیید قرار گرفته است، نزدیکی و همخوانی دارد. البته نتایج این تحقیق تنها روی معیار تحقیق در دانشگاه به نتیجه معنی‌دار بودن میان اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی را مورد تأیید قرار می‌دهد.

مرتضی اکبری و همکاران (۱۹۳۱) در ایران تحقیق را تحت عنوان «اعتباردهی مولفه‌های توسعه منابع انسانی: مطالعه موردی اعضای هیئت علمی دانشکده‌های کشاورزی» انجام داده است، نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که توسعه فردی، فرهنگی - اجتماعی، حرفه‌ای، سازمانی و آموزشی مولفه‌های اصلی توسعه اعضای هیئت علمی هستند؛ همچنین مقایسه مولفه‌های توسعه اعضای هیئت علمی نشان داد در زمینه توسعه فرهنگی - اجتماعی، توسعه حرفه‌ای، توسعه سازمانی و توسعه آموزشی اعضای هیئت علمی تفاوت معنی‌داری بین دانشگاه‌های بزرگ، متوسط و کوچک وجود دارد. همچنین محقق در این تحقیق با توجه به نظریه سیستم‌ها که دانشگاه و مؤسسات تحصیلات عالی همانند یک سیستم نگاه می‌کند، نگاه سیستم به بهبود وضعیت

اعضای هیئت علمی کمک می‌کند. تحقیق حاضر با برخی از مولفه‌ها همانند توسعه اعضای هیئت علمی منجر به لحاظ فردی، فرهنگی منجر به بهبود وضعیت اعضای هیئت علمی می‌شود، همسوی و همخوانی دارد.

همچنین عباس بازرگان و همکاران (۸۸۳۱) در ایران تحقیق را تحت عنوان «ارزیابی درونی و بیرونی درون- دانشگاه گروه آموزش فلسفه تعلیم و تربیت و تربیت دانشگاه تهران» انجام داده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد، میزان مطلوبیت عوامل شش گانه مورد ارزیابی در هر دو مرحله با یکدیگر مطابقت دارند؛ بنابراین ارزیابی بیرونی درون دانشگاهی، نتایج ارزیابی درونی را تأیید می‌کند.

اما شواهد زیادی بدون کدام اغراض شخصی از میدان تحقیق حاضر که محقق در دست دارد، دلالت بر این دارد که وضعیت بخش تضمین کیفیت و اعتباردهی و همچنان بخش تحقیقات علمی هردو در یک وضعیت بهتر و خوبی‌تری قرار ندارند، بخش تضمین کیفیت دانشگاه، هنگام که مرحله اعتباردهی دانشگاه شروع می‌شود، بیشتر از جانب بخش‌های اداری دانشکده‌ها و حتی بخش تحقیقات در حد سندسازی برای هیئت ارزیاب صحنه‌سازی صورت می‌گیرد و قناعت هیأت ارزیاب به این صورت فراهم می‌شود که این مورد را به صورت غیر رسمی به تکرار مسوولین بخش‌های مربوطه که محقق شاهد اظهارات این چنینی بوده، انجام می‌شود.

در باب رضایت‌مندی از وضعیت تحقیقات علمی از آدرس بخش‌های علمی-پژوهشی دانشگاه که استادان در پاسخ به سؤالات پرسشنامه ارائه داده‌اند، با توجه به معیارهای علمی مطرح در جهان امروز دانشگاه تعلیم و تربیت گام‌های آغازین خودش را در این زمینه برداشت است. تا هنوز انگشت‌شمار مقالات علمی-پژوهشی استادان به ژورنال‌های ملی و بین‌المللی که از اعتبار جهانی و حد اقل منطقه‌ای برخوردار است، به چاپ رفته است که اقبال‌کننده نیست. تا هنوز از آدرس دانشگاه، شاید بیشتر از سه تا چهار مقاله علمی نشر نشده است که در آن تولید نظریه، مدل و یا الگوی جدید که در دامنه علم و حوزه‌های معرفتی افزود شده باشد، مدارک در این خصوص در دست نیست.

تنها در بخش‌های تحقیقات کاربردی مقالات و تیزس‌های منتشر شده است، می‌توان مدعی بود که توانسته‌اند راه‌حل‌های نسبتاً خوبی را برای رفع یک چالش در یک اداره و سازمانی مطرح

و پیشنهاد کرده باشند. حتی شواهد و چشم دیدهای محقق نشان می‌دهد که در بخش تحقیقات علمی تعدادی اندکی از استادان با آمار و ارقام که برای تحقیقات کمی مخصوصاً در علوم انسانی از اهمیت زیادی برخوردار است آشنای دارند، همچنان اکثریت استادان با ابزارهای تحلیل و تجزیه تحقیقات کمی همانند SPSS و ابزارهای دیگر که برای تحلیل و تجزیه آمار و ارقام استفاده می‌شود، آشنای کمتری و حتی با صراحت تمام می‌توان ادعا کرد که هیچ آشنای ندارند.

در حال که دانشگاه‌ها دو رسالت مهم و ارزشمندی را به دوش می‌کشند. به دلیل اینکه انتظار جامعه و نهادهای تمویل کننده هم این است که دانشگاه‌ها و نهادهای تحقیقاتی باید، سهم خودشان را در خلق دانش و نظریات جدید داشته باشند. یک بخش مهم و ارزشمند وظیفه یک دانشگاه، تدریس و انتقال مفاهیم به بهترین وجه ممکن به دانشجویان و بخش دیگر از وظیفه یک دانشگاه تولید نظریه، دیدگاه، مدل، رویکرد، الگو و مفاهیم از این قبیل که بتواند سهم خودشان را در تولید دانش و گسترش دانش در جهان پهناوری امروز به درستی ارائه نمایند، است.

نتیجه‌گیری

این پژوهش به منظور «بررسی تأثیر اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی در دانشگاه تعلیم و تربیت کابل» انجام شده است. در پایان هر فعالیت پژوهشی محقق، پس از دریافت پاسخ سؤال اصلی تحقیق، باید نتایج تلاش‌ها و یافته‌های خویش را در زمینه موضوع تحقیق ارائه دهد، نتایج بیرون آمده از فرضیه مطرح شده، کاربردی است که دقیقاً پیش نهادات تحقیق بر اساس آن ساخته می‌شود. به هر پیمانه که محقق به نتایج مشخص و واضح دسترسی پیدا کند. از دل نتایج می‌تواند پیشنهادات کاربردی و مشخصی را برای میدان تحقیق و همچنان پژوهشگران که بعد از او در زمینه‌های مشابه تحقیقاتی کمی و کیفی انجام بدهند، ارائه نماید.

در فصل حاضر نتایج بیرون آمده حاصل مسأله‌ای که برای محقق شکل گرفته بود، هدف که ترسیم شده بود، با مرور سوابق تجربی، پیشنهادی ادبی تحقیق، چارچوب نظری، مدل تحقیق و سرانجام داده‌های خام و اطلاعات که به وسیله پرسشنامه پنج گزینه‌ای لیکرت است که از میدان تحقیق پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات با ابزار SPSS به دست آمده است.

فرضیه این تحقیق به نظر می‌رسد که دو مرحله اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی تأثیر

معنی‌دار داشته است. از آنجای که پس از مرور اجمالی و البته دقیق بر همه‌ای منابع، نظریات، رویکردها، مدل‌ها، الگوهای ارزیابی، محقق توانست یک الگوی تقریباً جامع و مانع که توانایی و ظرفیت تحلیل و تجزیه این بحث را به صورت همه جانبه پوشش دهد، به‌عنوان چارچوب نظری این تحقیق انتخاب شده است. البته در پرتو راهنمای نخبگان و استاد رهنما با ظرافت تمام مطابق به روش‌های معمول پژوهشی انتخاب شده است و همچنین مدل تحلیلی این تحقیق از دل چارچوب نظری با منطق استوار بر مدل‌سازی ترسیم شده است.

جامعه آماری این تحقیق ۲۹۶ تن استادان دانشگاه تعلیم و تربیت کابل می‌باشد و نمونه آماری این تحقیق به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده طبق جدول مورگان ۱۶۵ تن از استادان انتخاب شد و پس از توزیع ۱۷۰ پرسشنامه ۱۵۸ پرسشنامه به دست آمد.

به صورت کل از یافته‌های این تحقیق پس از تحلیل و تجزیه توصیفی و استنباطی می‌توان نتیجه‌گیری کرد که رابطه میان متغیر اعتباردهی و بهبود کیفیت تحقیقات علمی مثبت و معنادار است. بنابراین، می‌توانیم چنین نتیجه بگیریم، به هر پیمان‌ه‌ای که توجه لازم و اساسی البته به صورت معیاری به اعتباردهی انجام شود، به همان پیمان‌ه روی افزایش کیفیت تحقیقات علمی در سطح دانشگاه اثر گذار است. مهم‌ترین یافته‌های این تحقیق عبارت‌اند از:

۱. به هر پیمان‌ه‌ای که به اعتباردهی در دانشگاه و به ویژه در بخش تحقیقات علمی توجه بیشتر صورت گیرد به همان اندازه، باعث افزایش کیفیت تحقیقات علمی-پژوهشی می‌گردد.
۲. اگر دانشگاه شاخص‌های اعتباردهی را در بخش تحقیقات علمی لحاظ کرد، وضعیت تحقیقات علمی در یک حالت بهتر قرار می‌گیرد.
۳. به هر اندازه که بخش تحقیقات علمی پس از هر مرحله اعتباردهی، موارد پیشنهادی هیأت ارزیاب را قدم به قدم لحاظ کرد، وضعیت در کارهای علمی-پژوهشی خوب‌تر و بهتر خواهد شد.

پیشنهادات

به دلیل نقش براننده و برجسته اعتباردهی بر بهبود کیفیت تحقیقات علمی، پیشنهاد می‌گردد که نقش تضمین کیفیت و اعتباردهی در سطح دانشگاه برای استادان توضیح و تشریح شود:

۱. به استناد یافته‌های این تحقیق، دانشگاه پیشنهادات بخش تضمین کیفیت و اعتباردهی و پیشنهادات که از جانب هیأت ارزیاب بعد از ارزیابی بیرونی مطرح می‌شود را باید جدی گرفته و در عمل پیاده سازد.

۲. با توجه به یافته‌های این تحقیق، پیشنهاد می‌گردد که برای اعضای هیئت علمی برای ارتقای ظرفیت استادان در مورد شیوه‌ها و مهارت‌های نوشتن مقالات علمی و تحقیقات کمی و کیفی کارگاه‌ها، سمینارها و کنفرانس‌های علمی برگزار شود و توانایی استادان در این بخش ارتقا پیدا کند.

منابع

۱. اسحاقی، فاخته و محمدی، رضا (۱۳۹۳). بررسی اجزای اصلی نظام‌های تضمین کیفیت در آموزش عالی. اولین کنفرانس ملی ارزیابی کیفیت در نظام‌های دانشگاهی. تهران: دانشگاه صنعتی شریف، شماره ۱۰۵۸، ۲-۷.
۲. اکبری، مرتضی؛ حسینی، سید محمود؛ حجازی، سید یوسف؛ رضوانفر، احمد (۱۳۹۱). اعتباردهی مولفه‌های توسعه منابع انسانی: مطالعه اعضای هیئت علمی دانشکده کشاورزی. فصلنامه اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۴۴، شماره ۴، صص ۶۳۱-۶۳۳.
۳. بازرگان، عباس (۱۳۹۱). ارزیابی آموزشی، تهران: انتشارات سمت.
۴. بازرگان، عباس؛ رحیمی، محسن؛ محمدی، رضا (۱۳۸۸). ارزیابی درونی و بیرونی درون‌دانشگاهی گروه آموزشی فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه تهران. پژوهشنامه تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد، شماره ۱۹، صص ۵-۶.
۵. برخورداری، سعید (۱۳۹۵). بررسی تأثیر ممیزی، ارزیابی و اعتباردهی بر بهبود کیفیت نظام تحصیلات عالی (مطالعه موردی: اعضای هیئت علمی دانشگاه گیلان). فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری، دوره ۲، شماره ۳، صص ۲۷۱-۲۷۴.
۶. پورامین‌زاده، سعیده (۱۳۹۰). تحلیل الگوی اعتباردهی و ارزیابی درونی جهت ارزیابی و تضمین کیفیت در نظام دانشگاهی. پنجمین همایش ارزیابی کیفیت در نظام دانشگاهی، تهران.
۷. تنعمی، محمدمهدی (۱۳۸۶). مدیریت دانشگاه‌ها و مؤسسات تحصیلات عالی شناخت و اجرای کیفیت فراگیر. تهران: سمت.
۸. حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۹۳). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: سمت.
۹. حسینی، نصر (۱۳۹۱). اعتباردهی تحصیلات عالی در هزاره سوم با محوریت برنامه درسی. نامه آموزش عالی، دوره جدید، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۱۷-۱۷.
۱۰. دوزی سرخابی، محمدیمینی (۱۳۹۱). کیفیت در آموزش عالی. تهران: سمت.

۱۱. زاهدی، شیما (۱۳۹۶). بررسی اثربخشی برنامه‌های ارتقای کیفیت در مکاتب خصوصی. تیزس دوره ماستری: دانشگاه تعلیم و تربیت کابل.
۱۲. سبحانی‌نژاد، افشار (۱۳۸۷). تبیین ماهیت و مولفه‌های کیفیت‌سنجی نظام تحصیلات عالی به‌منظور شناخت چالش‌ها و طرح پاره‌ای راه‌کارهای نوآورانه. دانشگاه اسلامی، سال ۱۲، شماره ۴، صص ۶۶-۶۸.
۱۳. سلطانی، اصغر (۱۳۹۴). اعتبار و نقش آن در فرایند تضمین کیفیت در آموزش مهندسی. فصلنامه آموزشی مهندسی ایران، سال هفتم، شماره ۶۸، صص ۱۹-۲۳.
۱۴. عباس‌پور، عباس؛ مجتبی‌زاده، محمد؛ ملکی، حسن؛ فراست‌خواه، مقصود (۱۳۹۴). عوامل، ملاک‌ها و نشانگرهای الگوی بومی اعتباردهی نظام آموزش عالی. فصلنامه پژوهش‌های رهبری و مدیریت آموزشی، دوره ۲، شماره ۶، صص ۳-۴.
۱۵. فراست‌خواه، مقصود (۱۳۸۷). بررسی تأثیر فرایند ارزیابی درونی بر برنامه‌ریزی برای بهبود کیفیت گروه‌های آموزشی دانشگاه؛ تحلیل مقایسه‌ای از نظر اجرا یا اعدام ارزیابی درونی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۴۹، صص ۱۵۱-۱۵۳.
۱۶. مصلح‌امیردهی، هادی (۱۳۹۵). نقش ارزیابی بیرونی بر ارتقای کیفیت نظام آموزش عالی؛ مورد: دانشگاه علوم پزشکی بابل. فصل‌نامه پژوهشی و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره ۲۲، شماره ۴. صص ۱۰۱-۱۰۴.
۱۷. هاشمی، سیداحمد و عباسی، ابوالفضل (۱۳۹۴). ارزیابی کیفیت فرایند تدریس؛ دانشکده پرستاری لامرد. راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، دوره هشتم، شماره ۳، صص ۱۳-۱۳۴.
۱۸. هداوند، سعید (۱۳۸۸). اعتباردهی ابزار کنترل کیفیت آموزش. مجموع مقالات تدبیر، شماره ۲۰۴، ص ۵۸.